

Un mestre de música a l'Alcoi de 1819: Francisco Bocolo

El coneixement que tenim en l'actualitat sobre el fenomen musical en Alcoi abans de 1850 és molt deficient. Les notícies soltes recollides pels investigadors locals ens proporcionen alguna informació que ens permet fer-nos una idea aproximada de la realitat d'aquest fenomen a la nostra ciutat. Sembla inqüestionable que existia una capella vinculada a l'església parroquial –formada bàsicament per l'orgue i instruments de vent– i també podem estar raonablement segurs que, al llarg del segle XVIII, aquesta agrupació musical creixeria de forma important –almenys pel que fa al nombre dels seus components. També sabem, amb prou certesa, que a partir de 1820 –aproximadament– es produiria el naixement o la consolidació de la primera agrupació bandística. Tanmateix, fins al dia de hui, res no en sabem

de l'existència d'altres tipus de manifestacions musicals.

La presència d'unes èlits ciutadanes –nobles, terratinents, rendistes, comerciants, etc.– cada cop més importants i enriquides, però, havia donat lloc a l'aparició, durant el segle de la Il·lustració, de tota una sèrie d'activitats musicals progressivament deslligades de la significació religiosa o de la funcionalitat d'acompanyament que caracteritza la música de carrer. Aquest nou tipus de música, que apareixeria originalment en les corts de monarques i grans nobles, va anar progressivament estenent-se social i geogràficament al compàs del creixement de les fortunes d'aquestes noves èlits. D'aquesta manera, tractaven de fer més palesa la seua ascensió econòmica i social, tot imitant els costums i els gustos de les classes més altes de la societat. El fenomen pot constatar-se ben a prop de casa nostra, per exemple, entre els membres de la burgesia valenciana, com demostren algunes de les activitats de la Societat d'Amics del País del Cap i Casal.

És per tant lícit suposar que a Alcoi, que al llarg del segle XVIII va conèixer un importantíssim creixement econòmic i demogràfic gràcies al desenvolupament de la seua manufactura, les èlits ciutadanes –composades per petits nobles, ciutadans i fabricants– també sentiren la necessitat d'assimilar aquests nous costums com a demostració palpable del seu ascens econòmic i social. Aquesta suposició es veu confirmada per l'exhumació d'un document de 1819 contingut al protocol del notari alcoià José Mataix Moltó. El 24 d'octubre d'aqueix any compareixien davant Mataix un grup de personatges notables de la vila i establien un contracte amb un músic professional recentment establert a Alcoi i integrat a la "reunió de músics" –¿la capella?– de la localitat. El músic en qüestió és un tal *Francisco Bocolo y Vallés*, professor de música, que, pel que sembla, era instrumentista de violí, guitarra i piano. Pel contracte, Bocolo es compromete-

ria –a canvi de certes compensacions econòmiques– a "enseñar a los suscriptores o a sus hijos a tocar el violín, o a conocer la nota para cantar". A més, havia d'ensenyar dos xiquets per a que cantaren de tiple en la capella i a tres músics de la mateixa per a interpretar quartets –¿de corda?–. En aquest cas, es tractava d'amenitzar les reunions dels contractans en les seues cases, la qual cosa faria amb el quartet, o bé, individualment, interpretant peces amb qualsevol dels tres instruments. A banda, Bocolo tenia llibertat, sempre que donara preferència als seus contractans, per a prendre al seu càrrec els alumnes que li ho sol·licitaren.

Encara que sembla un tant extraordinari als nostres ulls el fet que un músic poguera dedicar-se a més d'un instrument, en aquells moments era un fet molt corrent entre els professionals. És significatiu que el seu primer cognom parega italià. De fet, durant tot el segle XVIII i les primeres dècades del XIX, l'ambient musical espanyol estava fortament italianitzat. En aquest moment, l'òpera italiana era la manifestació musical pública més important i la presència de músics d'aquella nacionalitat a les nostres terres era molt nombrosa, i de fet, hegemonitzaven l'ambient musical de l'època. Molts dels nostres músics i cantants arribaven a l'extrem d'italianitzar el seu cognom per a assolir el reconeixement imprescindible per tal de trobar feina. El més probable és que el nostre músic tinguera ascendència italiana per part de pare, la qual cosa no sols ve corroborada pel seu primer cognom sinó també pel fet de tocar dos instruments de clara tradició d'aquell país: el violí i la guitarra.

Del document en qüestió no podem saber els fruits que va donar la presència i la tasca d'aquest personatge. Ni tan sols coneixem realment la durada de la seua estada a Alcoi. Amb tot, el fet ja és prou significatiu per ell mateix. D'una banda, demostra la preocupació de determinats estaments socials benestants pel fenomen musical, tant des del

punt de vista del gaudiment de la interpretació com de l'ensenyament i la pràctica de la música camerística. Això implica una forta valoració de la música culta com un signe de distinció social. Al mateix temps, és evident que en aquesta època comencen a sentar-se les bases d'una formació musical –almenys en aquests segments socials més acomodats– que va més enllà del que fins a aquest moment suposavem. És molt probable que el nivell que demostren els compositors alcoians a partir de la segona meitat del segle XIX tinga com a substrat l'ambient musical culte que sembla impregnar, pel que hem vist, una part important de la burgesia del nostre poble.

DOCUMENT

AMA, XV.I.775 - BC.1.307 - 1.255: Protocol notarial de José Mataix Moltó, 1818-1820, "Contrata. Don Francisco Samper y otros con Don Francisco Bocolo", 24-X-1819, ff. 127v a 129r.

"En la villa de Alcoy a los veinte y quatro días del mes de octubre del año mil ochocientos diez y nueve. Ante mí, el escrivano y testigos infraescritos, comparecieron de una parte Don Francisco Samper, comandante de armas de la misma, Don Pasqual Puigmoltó, por sí y en nombre y representación de su hermano, Don Diego, Don José Puigmoltó, Don Ygnacio Puigmoltó, Don Vicente Carbonell y Saval, por sí y en nombre de Don Joaquín Gisbert y Aracil, Don Pedro Corbí, Don Vicente Gisbert y Colomer, Don Miguel Carbonell, en su nombre y representando a Don Esteván Azareto, Don Bernardino Vitoria, por sí y en nombre de Don Francisco Merita, Don Vicente Juan Pérez, y Plácido Francés; y de otra Don Francisco Bocolo y Vallés, profesor de Música, todos de esta vecindad. Y dijeron, que habiéndose establecido en esta villa el último de los comparecientes, ha sido admitido en la reunión de músicos de la misma como otro de los sugetos que la componen, y no facilitándole su producto bastante suficiencia para su manutención, han determinado los primeros formar una suscripción, obligándose al pago cada uno de quince reales de vellón mensuales y por el término de dos años, para ver sí por este medio

puede conseguir y asegurar con más comodidad su subsistencia. En cuya consecuencia, y para que de ello conste, quieren sea reducido este contrato a escritura pública, y en su virtud, los citados comparecientes de su grado y cierta ciencia, en la vía y forma que más bien haya lugar en derecho, otorgan: que se obligan y comprometen los primeros a entregarle mensualmente a dicho Bocolo quince reales cada uno por el término de dos años, pero con las condiciones y en el modo que se expresará en los capítulos siguientes:

- 1º Que este contrato deberá durar por dos años, que tomarán principio en primero de noviembre próximo y concluirán em higual día del viniente año mil ochocientos veinte y uno, durante los cuáles, dichos suscriptores, le han de satisfacer al expresado Bocolo quince reales de vellón mensuales por cada uno, pagadores de tres en tres meses anticipados. cuya obligación deve ser y entenderse cada uno de por sí y no de mancomún.
- 2º Será de la obligación de dicho Bocolo enseñar a los suscriptores o a sus hijos a tocar el violín, o a conocer la nota para cantar, sin que por esta razón tenga derecho a pedir cantidad alguna, pues deve considerarse como recompensa al tanto que cada uno le lleva asignado en esta suscripción. Ygualmente, deberá enseñar a nota dos niños para que canten de tiple en la música de esta villa; y al mismo tiempo proporcionar y adiestrar de la misma tres músicos para tocar quartetos, los cuáles, con el expresado Bocolo, deberán asistir quando se les llame a qualquiera de las casas de los suscriptores, por el tanto cada uno de siete reales de vellón por cada dos horas de ocupación.
- 3º Tendrá la obligación el expresado Bocolo de asistir dos horas por la noche a acompañar con el violín, a piano o guitarra (sic) a la casa del suscriptor que le llame y le toque el turno, el qual deve principiari el día primero de este contrato, observando el orden siguiente: primero Don Francisco Samper, segundo Don Joaquín

Gisbert y Aracil, tercero Don Ygnacio Puigmoltó, quarto Don José Puigmoltó, quinto Don Francisco Merita, sexto Don Bernardino Vitoria, séptimo Don Pedro Corbí, octavo Don Vicente Juan Pérez, nono Don Vicente Gisbert, décimo Don Vicente Carbonell, undécimo Don Miguel Carbonell, duodécimo Plácido Francés, terciodécimo Don Esteván Azareto, décimoquarto Don Pasqual Puig Moltó, decimoquinto Don Diego Puigmoltó.

- 4º Tendrá libertad dicho Bocolo para admitir las lecciones que le proporcionen fuera de los suscriptores, siempre y quando, después de haver cumplido con estos, le sobre tiempo para ello. Al paso que no podrá ser reconvenido por las ausencias que el mismo haga con los yndividuos de la música de esta villa ni tampoco por las funciones públicas de ella.

Con cuyas condiciones manifestaron ambas partes quedar convenidos y ajustados, ofreciendo cada una llevar a efecto todo lo que respectivamente le toca cumplir, para lo qual quieren ser apremiados con sólo esta escritura y el juramento de quién fuere parte, y se relevan de otra prueba, aunque de derecho se requiera. A cuya firmeza obligan sus bienes y rentas havidos y por haver, y dan poder a jueses y justicias de su Magestad especialmente a las que sus causas puedan y devan conoser según derecho al cumplimiento de lo que llevan otortado en la presente escritura, como si fuera sentencia definitiva por juez competente pronunciada, pasada en juzgado y consentida. A este fin renunciaron a las leyes de su favor con la general del derecho en forma. Y los otorgantes (a todos los cuáles yo, el escrivano, doy féee conozco) lo firmaron siendo presentes los testigos Don José del Olio, administrador interino de Rentas de esta villa, y Antonio Blanes labrador de ella, ambos de la misma vecinos y moradores.

Josef Puigmoltó, Vicente Gisbert y Colomer, Vicente Carbonell, Pedro Corbí.

Ante mí, José Mataix de Moltó".

ÀNGEL LLUÍS FERRANDO MORALES
LLUÍS TORRÓ GIL